

Andrej Pleterski z

Branetom
Mozetičem

Pletherski: V vašem primeru bi bilo najbrž licemerno, če bi se pogovor omejeval na znotrajliterarne zadeve. Tako ali drugače precej posežemo v vašo biografijo, intimno in družbeno plat, ki obe prežemata tudi vašo poezijo in prozo.

Mozetič: Življenje in delo se težko ločujeta od mojega pisanja. Hkrati to, kar je zapisano, nikoli ni odraz realnosti, to je literatura, to so besede. Večina pisanja vsekakor izhaja iz mene, moje okolice in življenja, lahko bi rekli, da je avtobiografsko. Tudi moja proza, ker je poetična, brez klasične fabule z junaki – vedno gre za prvoosebno pripoved –, daje videz avtobiografskosti, včasih samo videz. Osebe, ki se pojavljajo v poeziji ali prozi, res nastajajo iz realnih oseb, včasih je ena oseba sestavljena iz dveh ali treh, včasih ne, včasih se ena pojavlja ves čas, tudi več desetletij.

Pletherski: Vedno znova zatrjujete, da nimate pretirano razvite domišljije, kljub temu pa niste odstopili od pisanja daljših proznih besedil, vaše zadnje za odrasle je kratki roman. Kaj vas potem vleče k pisanju del, ki zahtevajo razvijanje epske razsežnosti?

Mozetič: Vsake toliko let najbrž začutim potrebo, da se malo razpišem. Pesmi zadnjih petnajstih let so vse nekakšne kratke kratke zgodbe, zelo

Brane Mozetič

Foto: Diana Andelič

narativne, zelo podobarske, skorajda filmske – ni naključje, da že dolga leta koordiniram festival LGBT-filma. Vsake toliko imam potrebo po razširitvi neke zgodbe. Verjetno bi pisal več proze, če bi imel več časa. Večinoma delam druge stvari, pišem pa zelo občasnno, veliko pišem kvečjemu, če sem kdaj za nekaj časa v tujini. Daljša besedila torej nastajajo pretežno zunaj, pa tudi ta so nastala, kot pesmi, v kratkem, strnjenem času, kar se čuti, ker kot v enem dahu bežijo naprej, naprej.

Pleterski: Ste potemtakem tudi vse te prizore v romanu *Objemi norosti*, ki se nizajo od enega ljubimca do drugega, pisali na dušek, brez posebne “postprodukcije”?

Mozetič: Zelo malo je je bilo. Mogoče je to slaba plat mojega pisanja – po zapisanem zelo malo popravljam, tako poezijo kot prozo. Tega ne znam delati, ne vem, zakaj, ampak tako je.

Pleterski: Se vam zdi, da bi s tem posegli v avtentičnost prvotnega izkustva pisanja?

Mozetič: Včasih zgodba sama teče naprej in jo težko spreminjam, ker veliko pisanja ni racionalen tok, včasih gre za neke čisto nadrealistične elemente, ki uhajajo racionalni obdelavi, ki bi sledila.

Pleterski: Kako pa potem dosežete, da dogajanje peljete naprej, da je neka intriga, kot na primer v *Objemih norosti*, kjer prihaja do ljubezenske drame. Zdi se, da pri vas dogajanje, kot pri liriki, tudi v prozi poteka predvsem na ravni odnosov.

Mozetič: V glavnem gre za dokaj realne ali tuzemske odnose, ki si sledijo, ni težava, da bi si moral izmisliti, kaj bo sledilo, da bi moral en teden razmišljati, kaj bo, pač sledi svetu okoli mene. In odnosi so zame osrednja in najtežja stvar v življenju.

Pleterski: V poeziji ste pogosto reminiscenčni, tudi z zamikom desetletij. Tudi v tem romanu se pomikate nazaj s sekvencami iz otroštva, hkrati pa črpate iz neposrednega družbenega konteksta, aktualne prebežniške krize v obliki spolnega suženjstva ...

Mozetič: Ta roman je dokaj političen, čeprav je neka kritičarka v prvem stavku zapisala, da gre za roman o gejevskem seksu. Ampak kritika vedno pove več o osebi, ki jo napiše. Žal je recepcija moje literature pri nas dokaj omejena. Giblje se med diskvalifikacijo, zanikanjem in getoizacijo.

Pleterski: Ampak če vzameva samo vaš zadnji roman, je doživel vsaj pet kritik ... Kvantitativno odziv ni slab. Pa tudi kvalitativno je večinoma precej naklonjen ...

Mozetič: Edina kolikor toliko povedna, meni zanimiva, sploh v zadnjih letih, je bila ocena tega romana na Radiu Študent. Zanimiva je, če pove tudi kaj avtorju, ne samo da podaja, kaj se dogaja. Kritika pri nas se mi zdi slaba, zaprta v svoj krog. Avtorji, vsaj jaz, veliko beremo. Kot pesnik sem

prebral ogromno in še vedno berem ogromno tuje poezije, v tujih jezikih. Močno dvomim, da se naši kritiki tako učijo, da berejo tuje kritike v tujih jezikih o knjigah, ki niso izšle tu. Skratka, tu je vse zgoščeno in zaprto v lokalni prostor.

Pleterski: Poglejva eno trditev iz teh kritik, s pomočjo katere bi povedala kaj o vašem pisanju ali problematiki takega pisanja nasploh. Kritič J. Smerkolj je na portalu Koridor, sklicujoč se zlasti na nabor in gradnjo likov, zapisal, da se “ob koncu branja romana *Objemi norosti* /.../ bralcu zazdi, da ga je avtor zastavil malce preozko. Tako specifično branje namreč ne omogoča vdora v širši krog bralcev, ki bi bil za to temo še kako potreben.” Izjava priključuje v spomin utemeljitev strokovne komisije JAK-a glede dodelitve sredstev delavnicam pisanja LGBT-literature v okviru javnega razpisa za projekte poklicnega usposabljanja v letu 2017. Pristojna komisija namreč utemeljuje, da “ostajajo dejavnosti Škuca na tem področju usmerjene pretežno v krog LGBT-populacije in manj komunicirajo s sorodnimi programi v slovenskem knjigotrškem prostoru ...” in da bo promocija projekta potekala skoraj izključno po kanalih znotraj LGBT-skupnosti, s čimer bo namenjena le specifični ciljni skupini. Na tem razpisu so tak projekt društva Škuc ocenili precej slabše kot leto poprej ter mu prepolovili podporo glede na lani, na kar ste se v društvu odzvali kot že pred letom, ko je s podobnim očitkom zaprtosti v lastni krog komisija zavrnila sofinanciranje bralnih večerov LGBT ...

Mozetič: Moja literatura se že čisto od začetka v veliki meri ukvarja s homoerotiko in je v veliki meri tudi erotična. Če me kdo vpraša, povem, da v prvi vrsti pišem za LGBT-bralce, ker oni morda potrebujejo mojo literaturo, njim je včasih potrebna identifikacija ali neka opora, v tej literaturi vidijo neki smisel. Za ostale bralce pa povsem razumem, da imajo probleme. Nisem kriv jaz, bolj tradicija ali (ne)poznavanje svetovne literature. Če se omejim na erotično literaturo, zlasti na poezijo, ki je pri meni največ, lahko rečem, da sem imel s tem že na začetku določene probleme.

Pleterski: Probleme s sabo?

Mozetič: Sam s sabo, ker nisem imel nobenega obrazca, po katerem bi lahko delal. Če vzamemo slovensko erotično poezijo in tudi svetovno, so jo večinoma pisali moški, objekt njihovega poželenja pa so bile ženske, to je ustaljen tradicionalni obrazec. Že pesnice, ki so pozneje ali v novejšem

času začele pisati erotično poezijo in imele za objekt moškega, so imele težave, kako to narediti. Večinoma so se odločale za blažji pristop. Jaz pa se nisem mogel zgedovati po slovenski moški erotični poeziji niti po tistih nekaj pesmih Berte Bojetu, pač pa sem se moral nasloniti na tujo poezijo, ki ima tradicijo erotične poezije, v kateri je objekt moški. In sem še do danes skoraj edini, ki piše o moškem telesu, falusu, spermi itd. In ker tega ni v tradiciji slovenske literature in tako tudi ne v poznavanju bralcev in kritikov, prihaja do nelagodja, zlasti pri moških bralcih, vsekakor. Ženske se lahko v določeni meri identificirajo s subjektom, ki opisuje moško telo, moški pa imajo s tem velike težave. Ujame jih nepripravljene, ker tega niso vajeni, zato skušajo to nekako odriniti, pri tem pa uporabijo vse mogoče izgovore. Zelo poceni izgovore, da je to nekaj za preozek krog. Sam vse življenje berem heteroseksualno literaturo, pa se nič ne pritožujem.

Pleterski: Poezija pa je bila tako ali tako večidel mišljena, da jo bere neka manjšina, ravno takšna, če ne še precej ožja, kot je gejevska skupnost. Ali niste potemtakem s svojo pisavo in snovjo več publike dobili kot izgubili?

Mozetič: Mislim, da sem precej publike dobil v svojem krogu. Mnogi so prebrali kakšno mojo knjigo in rekli, da je prva, ki so jo prebrali po ne vem koliko letih. Absolutno. Včasih niti ne vejo, da potrebujejo take knjige. Če že berejo, se navadno zadovoljijo z raznimi romantičnimi heteroseksualnimi zgodbami, identificirajo se z enim ali drugim junakom ali junakinjo in to nekako predelajo.

Pleterski: Kar se jim pač najbolj ponuja na pladnju.

Mozetič: Tako, manj pa berejo oziroma niso imeli priložnosti toliko brati literature, v kateri se pojavlja odnos med osebami istega spola. Zato sem toliko delal na tem, vse življenje se ukvarjam samo s tem, obsesivno skorajda, z izdajanjem knjig, prevajanjem, branji, gosti iz tujine, tu sem imel že morje raznih LGBT-avtorjev, ki so prišli v Ljubljano na branje.

Pleterski: Ker izdajate poezijo, ker torej res lahko sledite številkam prodaje, bi vas vprašal – ker vemo, da je štiristo izvodov zbirke poezije pravcata bralna uspešnica –, koliko se dejansko prodajajo vaše knjige in knjige LGBT-skupnosti, ki jih izdajate. Kajti zdi se mi, da imate svojo publiko, ugibam, sto do dvesto stalnih bralcev, morebiti celo kupcev, za večino svojih knjig.

Mozetič: V zadnjih tridesetih letih so naklade drastično padle, čemur se prilagajajo zahteve JAK glede števila knjig, ki jih je treba izdati. Za 2018 pričakujejo, da se proza izda v nakladi 400 izvodov, poezija pa 200. In če smo mali založniki, ko smo prodajali neposredno knjižnicam, pred tridesetimi leti njim prodali 140 izvodov, zdaj recimo kupijo 20–30 izvodov posamezne pesniške zbirke, če sploh. V knjigarnah se ne proda skorajda nič, nekaj se po internetu, nekaj več na kakšnih branjih, še največ prodajo pesniki sami na branjih.

Pleterski: Pa vi osebno?

Mozetič: Zelo malo, ker imam malo branj. Ker so me bralci mogoče že malo naveličani. Ampak se s tem ne obremenjujem. To ni nikakršen pokazatelj ničesar. Knjig ne izdajam, da bi obogatel, ker je to s knjigami, kakršne izdajam, nemogoče. Veliko knjig, ki izidejo pri Lambdi, zaradi značke LGBT-založbe žal nihče ne povoha, ne posamezniki, ne knjižnice, ne kritiki. Lahko izdam knjigo, ki je bila v Angliji *bestseller*, pa se tu ne pozna nič. Potem isto avtorico izdajo pri drugi založbi in je prodajo bistveno več, prejme pa tudi več ocen. Gre za neko bariero, ki jo je težko preseči.

Pleterski: Izvirna slovenska poezija in proza, izdani pri Lambdi, se zadnje čase vendarle zdita kar dobro medijsko pokriti, solidno sprejeti, celo nominirani ali nagrajeni ...

Mozetič: Pri Lambdi niti ne izdam toliko izvirnih knjig, sem pa vesel, ker je v bistvu nastala, da bi spodbudila domače pisanje in je to končno obrodilo sadove. Če izhajam iz nelagodja, o katerem sem govoril prej, je tipično, da je bolj zastopano in bolj uspešno lezbično pisanje, to je očitno. Avtoric, ki pišejo odkrito, je več, zato tudi več nagrad in večja sprejemljivost za kritike.

Pleterski: Na drugi strani že četrto stoletje ponujate celotno infrastrukturo formaciji mladih gejevskih glasov, ki pa kar nekako poniknejo ali pa sploh ne vzniknejo.

Mozetič: Ker je to teže. Vidijo na mojem primeru. Obenem sem zelo dober primer, kakšna je razlika, če pišeš o odnosih med moškimi ali o odnosih med ženskami. Lezbična literatura je sprejemljivejša, ker je varianta nečesa, kar že poznajo. Poleg tega so mesta odločanja še vedno v rokah moških. Resda je vedno več avtoric, celo več kritičark, ki pa se tudi precej učijo od

moških kritikov in posnemajo njihov pristop. Strašne debate so o tem, ali se moška pisava razlikuje od ženske, ali kakšne avtorice zgolj prekopirajo kakšen obstoječi obrazec, ali so vse te obrazce ustvarili moški, tudi jaz sem se spraševal, kateremu obrazcu slediti pri svoji pisavi.

Pleterski: In komu ste poetološko sledili? V diplomskih delih ste se ukvarjali z Verlainom, Rimbaudom in Mallarméjem ...

Mozetič: Mallarmé mi nikoli ni bil blizu, Verlaine pa je name vplival z zvočnostjo, zlasti na začetku. Tudi Rimbaud v zgodnjem obdobju, ker sem moral prevajati rime, zelo sem se igral z rimami, vsebina pa je bila skorajda abstraktna. Pobral sem tudi določeno fantazijskost, podobje, to se pozna ves čas. Že konec osnovne šole pa sem prebral skoraj vso slovensko sodobno poezijo. Od nje mi je malo "poriva" dalo nekaj Šalamunovih pesmi, v katerih je bila opazna homoerotika. Tam sem videl, da se to da. Še večji vpliv name pa je imelo odkritje – leta 1984 sem veliko časa prebil v Parizu, kjer sem v knjigarnah bral poezijo od prve do zadnje knjige na polici, ker sem iskal zanimivo francosko poezijo za prevajanje – belgijskega pesnika Williama Cliffa. Ta poezija me je čisto obrnila, piše v rimah s klasično obliko, govori o banalnostih, to združuje, hkrati pa je izrecno homoerotičen, to mi je veliko pomenilo in kupil sem si vse njegove knjige.

Pleterski: Ampak vaša prva zbirka *Modrina dotika*, ki je sledila leta 1986, še ni bila odkrito homoerotična kot njegova ... Vendarle je torej morala poteči neka postopnost.

Mozetič: Jaz sem začel pisati, da bi sporočil svojo drugačnost, konec osnovne šole, že v šolske spise sem vnašal homoerotiko. Da bi nekomu povedal, da bi nekdo to razbral.

Pleterski: Že v izrecnih homoerotičnih motivih?

Mozetič: Ja, že takrat sem sošolki povedal, da sem zaljubljen v sošolca. To se pojavlja že v tisti moji prvi zbirki, ki jo je izdala srednja šola; tam najdemo elemente, v katerih sem svoja čustva, tipično za nesamozavestno identiteto, prelevil v lezbični prizor.

Pleterski: Po prenosu?

Mozetič: Ja, nato sem pisal precej abstraktno poezijo, ki bi jo moral še enkrat pregledati, da bi odkril, ali je bilo notri kaj homoerotike, gotovo je je bilo.

Pleterski: Kdaj pa ste se začeli istovetiti z oznako gejevski pesnik?

Mozetič: Moje življenje določeno obdobje ni bilo samo gejevsko. Vse to se je prepletalo. V prvi pesniški zbirki pri uradni založbi (Mladinska knjiga) se vsa ta erotika prepleta. Tam sem sicer pazil – kar so takoj opazili vsi kritiki –, da spoli niso bili jasni. Kar v slovenščini ni tako lahko. Zagotovo pa se je to spremenilo s stvarmi, ki sem jih pisal v Parizu in so izšle v *Zaklinjanjih* (1987). To moje pariško obdobje 1984–1985 je mojo poezijo spremenilo. Če je v *Modrini dotika* še lepa, stalna forma, je naslednja zbirka že bolj narativna, sproži se plaz ...

Pleterski: Ste takrat že našli neko svojo udobno ustvarjalno lego?

Mozetič: Ja, kar je tudi posledica poezije, ki sem jo odkril v Parizu in mi je dala zagon. Tja sem prišel v neki čisto drugačen svet z drugo energijo, spoznal sem gejevsko sceno, ki je tu ni bilo, in začel živeti gejevsko življenje. Vsa ta energija je morala nekam iti.

Pleterski: Ampak takrat so se tudi tu stvari bržkone že sproščale, vznikali so prvi znanilci LGBT-gibanja ...

Mozetič: Prvi Magnus festival je bil aprila 1984, kar se skoraj prekriva z mojim odhodom februarja v Pariz, aprila sem bil spet tu in sem že šel na nekatere dogodke Magnus festivala. Moje gejevsko življenje zelo sovпада z začetkom gejevskega aktivizma v Sloveniji, čeprav takrat nisem bil zra-ven.

Pleterski: Danes pa se vas tako rekoč enači s tem gibanjem, ste njegova poosebitev. Precejšnja teža za enega posameznika. Kako ste jo skozi leta nosili?

Mozetič: Aktivist sem postal pozneje, po tistem, ko je bilo jasno, kaj pišem, konec osemdesetih let, ko je obstoječi gejevski aktivizem zelo zamrl. In sem prišel skorajda na prazno polje. Nato sem bil nekaj let edini gej z imenom in obrazom, za medije in vse. Je bilo že kar moteče in utrujajoče.

Pozneje so se pojavili drugi in danes se z aktivizmom tako rekoč ne ukvarjam. Delam sicer določene projekte, ki niso politični, ker me politični niso nikoli zanimali, raje delam na kulturnem področju, ker sem prepričan, da LGBT-populacija potrebuje svojo kulturo, ki ji utrjuje identiteto.

Pleterski: Ne čutite pa več tolikšne potrebe po agitaciji. Ste od aktivizma že utrujeni ali gre preprosto za menjavo generacij?

Mozetič: Saj se v bistvu ukvarjam s tistim kot takrat. Takrat smo dejansko imeli težave, ker ni bilo ljudi, ki bi delali politične zadeve. Jaz nikoli nisem hotel na srečanja s politikami, ker se mi je to vedno upiralo. Treba je vedeti, da sta bila konec osemdesetih in začetek devetdesetih let malo bolj liberalna in tudi vsi politiki so se vsaj delali liberalne in so bili temu gibanju naklonjeni, zato je bilo lažje delati. In tudi še ni bilo nobenih napadov ali javnih diskreditacij, to se je pojavilo pozneje. Takrat kot aktivist nisem prejemal nobenih grozilnih klicev ali pisem.

Pleterski: Leta 1999 ste ustanovili Center za slovensko književnost s precejšnjim poslanstvom. Kaj vas je gnalo?

Mozetič: Dolga zgodba, ki izhaja iz generacije, ki je leta 1985 ustanovila Književno mladino Slovenije in zbirko Aleph. Ta generacija je orala ledino pri nedržavnem založništvu, tudi v smislu, da so bili izvajalci sami avtorji, ki so danes skorajda vsi zelo renomirani. Del te generacije si je v dobi odpiranja, tudi medijskega, omislil ustanovo, ki bi skrbelo za promocijo slovenske literature v tujini. Domicil Alepha se je spreminjal, vedno je pač moral obstajati neki pravni subjekt, pod katerim je deloval. Ustanovili so Sklad Vladimirja Bartola, ki je začel delati promocijo v okviru ZSMS, po političnih spremembah pa nekaj časa v okviru LDS. Krogu Alepha sem se pridružil okoli leta 1990. Pomagal sem pri izdaji knjig, večina tega kroga (leta 1987 na primer Bratož, Ihan, Juvan, Snoj, Zabel, Žmavc, Blatnik, Potokar, Žabot) je nato, ko so se v začetku devetdesetih zadeve odpirale in po študiju našla boljša delovna mesta, na primer na novih in obstoječih založbah in časopisih. Naenkrat ni več bilo nikogar, ostali smo Blatnik, Lela B. Njatin, edina ženska v tem krogu, in jaz, počasi pa le še jaz – in do danes nadaljujem, kar so oni začeli, zdaj v okviru Centra za slovensko književnost.

Pleterski: Bržkone ne čisto po inerciji.

Mozetič: Po eni strani sem koordinator in izvajalec, vedno pa se stvari dogajajo v navezi z avtorji in prevajalci. Pri promociji pa z ljudmi, ki dajo pobudo in izvedejo del projekta. To je ustanova, okrog katere krožijo avtorji. Tu ni nobenega pisarniškega delavca ali birokrata ali tržnega agenta. To je lahko dobro ali slabo.

Pleterski: Govorila sva o aktivizmu. V devetdesetih letih, pravite, je bilo vzdušje še svobodomiselnost. Kdaj je nastopila sprememba? Svoj zbornik *Grmade, parade in molk*, domnevam, naslavlja kronološko – se zdaj torej pogovarjava o obdobju molka?

Mozetič: Naslov je mišljen kot: od grmad do parad, molk pa da je vedno prisoten.

Pleterski: Grmad ni več, parada poteka vsako leto, vedno več je posameznikov, ki so se pripravljene razkriti. Kje je torej problem današnjega časa? Ko berem vaše intervjuje, ga ocenjujete za precej nenaklonjenega izživiljanju LGBT-identitet.

Mozetič: Ta čas je nenaklonjen marsičemu. Problem je v tem, da so ljudje sami po sebi konservativni. Ne marajo sprememb, ker je tako najbolj lažno. Niso pa samo konservativni, vsi lahko vidimo iz zgodovine, kako se jih lahko zmanipulira, da se začnejo med sabo streljati. Stvar je v tem, kaj počnejo tisti, ki so na oblasti. Oblast tako ali drugače vleče vrvice, prek dejanj ali besed prek medijev vpliva na t. i. javno mnenje. Javnega mnenja ni! Je samo zrcalo nekih silnic, ki so tako delovale. Socializem je ljudem dajal smernice in jih omejeval v izražanju, a tako tudi niso mogli govoriti neumnosti.

Pleterski: Kaj pa zdaj, v demokraciji? Sedanji moment je zmeraj težko reflektirati.

Mozetič: Zdaj pa oblast ni tako pametna, kot se zdi, sicer ne bi delala, kar dela, zdaj redi neuke ljudi, misleč, da ji bo koristilo, kar nikoli ni res. In tako poslušamo neumnosti, tudi od oblasti same, izjave, ki bi se jih pred štiridesetimi leti sramovali in bi bile neobjavljive.

Pleterski: Postajajo pa celo prevladujoči diskurz.

Mozetič: Vedno se vrne kot bumerang tistim, ki so delali v tej smeri.

Pleterski: Kratkoviden, kot potrošništvo. Kako dolgo življenje mu napovedujete?

Mozetič: Izhajam iz generacije, ki je okusila sedemdeseta leta, nadaljevanje šestdesetih: pacifizem, boj proti kapitalizmu, seksualna revolucija, upiranje tradiciji in tradicionalni obliki družine. Bistveno je nato k zgodovinskemu prevratu prispeval pojav aidsa, ki je razvoj, gradnjo svetle prihodnosti, ki se je vse od druge svetovne vojne stopnjevala, vključujoč borbo proti potrošništvu in seksualno revolucijo, povsem zatrl. Prva reakcija je bila, da je to kazen za seksualno revolucijo in liberalno družbo. Vrnili so se tradicionalna družina, monogamnost, heteroseksualni odnosi, čemur je sledil vzpon religije in konservativne usmeritve, ki traja še danes in se zaostruje z vzponom neonacizma, fašizma. Včasih ste šli v bife poslušat, kaj imajo pijančki povedati, ker si drugje niso upali. Zdaj lahko to berete na forumih, tipične fašistične izjave. V družbi se kali neko sovraštvo do vsega naokoli.

Pleterski: Vzpostavljate torej domala neposredno povezavo med aidsom in fašizmom ...

Mozetič: Ja, v obratu v konservativnost, absolutno. V sedemdesetih letih družina nikakor ni bila povelečevana, vsaj v avantgardnih krogih ne.

Pleterski: Poglejva zdaj še z zasebne perspektive. Kritični ste tudi, kako se na sedanji čas odziva gejevška populacija ...

Mozetič: V sedemdesetih letih se je zlasti gejevška skupnost rodila, razživila, ljudem se je mešalo, potem je prišel aids, kar je to skupnost, zlasti na Zahodu, dotolklo. Deset let se je aktivizem ukvarjal izključno s tem, kako bodo skrbeli za tiste, ki zraven njih umirajo, zelo tovariško so se ukvarjali s prijatelji, ki jih nihče ni hotel obiskati na domu, kaj šele se jih dotakniti. Vsakdo je v svoji okolici poznal na desetine ljudi, ki so umrli. Politični aktivizem se je sčasoma prilagodil neokonservativizmu, češ, bomo pa še mi začeli delati na monogamnih skupnostih, zakonskih zvezah in posvojitvah. Ta trend je na istem nivoju kot družbeni konservativizem. Ne rečem, da ni v redu, seveda je, a celo aids je koristil homoseksualni skupnosti, prinesel je to, da se je o tem sploh govorilo, in človeški odnos do homoseksualcev. Ampak to ni konec zgodbe, zakonske zveze niso nujno asimilacija, srčika

populacije se trudi, da se ne bi asimilirala. Zgodovina se spreminja, prihajajo nove generacije, ki se bodo temu upirale. Kot v boju proti aidsu. Še vedno sem aids aktivist. Več desetletij smo se borili za uporabo kondoma. Mladi geji pa ga nočejo uporabljati. Vse vejo, a ga odklanjajo, ni vedno racionalnih razlag, ti trendi vedno valovijo.

Pleterski: Zaznavate pa tudi porast notranje homofobije. Pravite, da se sami geji zapredajo v svoje kokone, svoje gejevstvo prakticirajo kvečjemu znotraj domačih sten. Je tudi to posledica konservativizma?

Mozetič: Deloma ja, deloma pa je posledica novih elektronskih medijev, ki spodbujajo vsakršne fobije. Tu pa nima težav samo LGBT-populacija, ampak tudi druge.

Pleterski: Problem socializacije?

Mozetič: Absolutno. Laže se je skriti, teže se znajdeš v življenju, ker sicer vse obvladuješ na računalniku. Tam ti nihče ne nasprotuje, če pa ti, ga izklopiš. Težave pa imaš v realnem življenju. Manj se družijo, nimajo več pojma o osvajanju.

Pleterski: Vam s to generacijo še uspeva medgeneracijski dialog, veste, kako razmišljajo?

Mozetič: Ne vem, ali vem. Niti ne vem, ali me je kdaj kaj dosti zanimalo, kaj razmišljajo drugi. Če bi se ukvarjal s tem, se nikoli ne bi šel aktivizma. Ko sem začel, je bila gejevska skupnost proti temu, kar sem delal, ker se jim je zdelo preveč vidno, preveč agresivno. Ker je zahtevalo njihov angažma ali prezenco. Ljudje so komod, ne želijo vpiti, veliko gejev je proti paradam, češ zakaj je to potrebno. Najlaže je biti doma. Nekateri se poročijo, dvajset ljudi v njihovi bližini ve, da so poročeni, a to še ne pomeni, da je njihovo notranje življenje ali njihova identiteta kaj bolj osvobojena.

Pleterski: Kdaj bomo lahko rekli, da parade niso več potrebne?

Mozetič: Treba je vedeti, da bo vedno šlo za manjšino, ki pa bo postala še manjša, če se bodo ljudje asimilirali. Manjšine le potrebujejo identifikacijo. Dvanajstletnik, ki pri sebi čuti neko drugačnost, potrebuje nekaj. Ne more kar iti na seks kanale in se identificirati s tistim, vmes potrebuje še neko

kulturo, razmislek, izpoved, podobo nekoga. V medijih potrebujejo ljudi z obrazi, ki povejo, da so geji ali lezbijke. In ne nazadnje, LGBT-populacija je manjšina brez svoje domovine, povezuje se prek vsega sveta, potrebuje svoje prostore, svoje parade ... ima čisto svoj svet! Moja zastava je mavrična, ne slovenska.

Pleterski: Omenjate mlade, ki se razvijajo, biološko in socialno, tudi na tem področju ste v zadnjih petih letih nekaj naredili v obliki slikanic, kar prej ni bil vaš fokus. Zakaj ne že prej? Kaj vas motivira zdaj?

Mozetič: Če se omejim le na tri, ki sem jih izdal pri Lambdi: prva, *Sosedje in prijatelj* Lawrencea Schimela, je najbolj sprejemljiva in govori o fantku, ki ima dva očeta, takih je v Sloveniji nekaj že izšlo. Druga je *Mavrična maškarada* Alenke Spacal, malo bolj problematična, ker govori o nedoločni spolni identiteti, o spolni fluidnosti, iz živalskega sveta, tretja pa je moja slikanica *Prva ljubezen* o dveh fantkih, ki se v vrtcu zaljubita, kar je razvidno iz naslova – s subtilnimi ilustracijami Maje Kastelic. V začetku devetdesetih let sem za Mladino dal izjavo, da bo homoseksualnost pri nas sprejeta, ko se bodo o njej pogovarjali v vrtcu. Želim si, da bi se o tem pogovarjali v vrtcu. Kako? Nisem vzgojitelj, naredili so lutkovno predstavo po moji slikanici, nisem pa raziskoval, kako jo otroci dojemajo. Po navadi so zelo odprti, z negativnimi mnenji se srečajo pri starših, v šoli, na cesti, internetu. Tega se naučijo, s homofobijo se nihče ne rodi.

Pleterski: V šole vas torej ne vabijo?

Mozetič: Tako rekoč nikamor, ne kot pesnika, pisatelja, otroškega avtorja. Vabili so me v devetdesetih letih v srednje šole. V Sloveniji zelo malo berem, ker ne prejemam vabil na uradna branja, zlasti kakšna večja me zaobidejo. Marsičesa iz moje literature se ljudem menda ne spodobi brati javno. Odkrito povedano pa me tudi ne vleče.

Pleterski: Nekoliko drugače je v tujini. Govorimo lahko o določenem mednarodnem uspehu knjig, ki jih izdajate. Kot rečeno, se že dolgo sistematično ukvarjate s promocijo slovenske književnosti. Ampak koliko je to rezultat načrtnega prizadevanja? Je kaj tudi plod srečnih naključij?

Mozetič: Kot sem že rekel – če ne prej, sem se gotovo v Parizu začel močno ukvarjati s tem, da bi spoznavali sodobno francosko poezijo, objavljaj sem

prevode, ter da bi tudi Francozi spoznavali sodobno slovensko poezijo. Veliko srečanj sem imel, načrtov. Zaustavilo se je pri tem, da nisem imel ne prevodov ne prevajalcev vseh teh pesnikov, tudi Šalamunova poezija sploh še ni bila prevedena v francoščino. Hotel sem delati blok, vsaka revija je že imela bloke sodobne makedonske, srbske poezije, slovenske pa ne. A delal sem naprej in rezultat sta bili knjigi, ki sta izšli v Marseillu, šest sodobnih pesnikov in pet sodobnih prozaistov, kar je rezultat mojih prizadevanj v osemdesetih; knjigi sta izšli leta 1994 in 1996. Takrat sem ugotovil, da so glavni problem vedno prevodi, kar se vleče vse do danes. Nimamo dovolj prevajalcev ali ljudi, ki jim je materni jezik tisti tuji jezik in imajo še smisel za poezijo ali prozo. Še danes se posvečam promociji drugih avtorjev. Veliko mojega dela je nevidnega, veliko knjig, zlasti sodobne poezije, ki so izšle v tujini, je plod mojega truda, česar nihče ne ve. Nikoli sicer nisem maral odrskih luči in poudarjanja zaslug. V tujem prostoru je vedno dobro, če pride več avtorjev, da ni samo eden, da na primer v Španiji ne izdajajo samo moje poezije, ampak še kakšno drugo slovensko.

Pleterski: Ko že govoriva o Španiji; zdi se mi, da imate tam več objavljenih knjig kot vsi slovenski pesniki skupaj. Kakšnih deset publikacij, če štejemo tudi slikanice in katalonske prevode, tudi pri prestižnih založbah, nazadnje je septembra lani izšla vaša zadnja slovenska zbirka *Nedokončane skice neke revolucije* z le štiriletnim zamikom od izvirne izdaje, tako rekoč sproti. Od kod ta trajna pozornost tolikih literarnih subjektov?

Mozetič: Moja literatura je bolj zanimiva za sredozemski bazen in južno poloblo, povedano pavšalno. Kar pretežno pomeni španščino. Zaradi neke melodioznosti v španščini moja poezija bolje funkcionira. Mogoče so tudi malce bolj odprti, opažam, da mi ni težko objavljati v Španiji, Italiji ali Južni Ameriki, skorajda nemogoče pa je to v Franciji, kjer je tudi romanški jezik, a je prostor strahovito zaprt, ali so pa še nekateri drugi razlogi, čeprav imam največ pisateljskih znancev v Franciji in sem tudi sam največ prevajal iz francoščine.

Pleterski: Pomembne objave imate denimo tudi v Ukrajini ... Prav letos je izšlo vaše izbrano delo, pred petimi leti *Banalije*, nekam kontradiktorno z "južno" afiniteto, ki ste jo orisali ...

Mozetič: V nekaterih deželah jih vznemirja moja tematika, zlasti v deželah, kjer take tematike nimajo. Želeli bi jo vnesti, kar pa je najlažje prek tujca – tudi pri nas je vsaka drugačnost bolj tolerirana prek tujca, če jo premore

tujec, ne domačin. Velikokrat so me kam povabili ravno zato, da bi prikazal homoseksualnost oziroma homoerotiko.

Pleterski: Kot privlačno eksotiko?

Mozetič: Kot nekaj, kar si jaz upam, oni pa ne in bi tudi oni imeli. In jim zelo veliko pomeni. Velikokrat je po branju kdo prestrašeno pristopil in se mi iskreno zahvalil. Čutil sem, da so nekaj slišali prvič v življenju, in to z odra.

Pleterski: Kar, si predstavljam, sproži velike intimne premike.

Mozetič: Ja, ja.

Pleterski: Dotakniva se še nečesa pomembnega celo v evropskem merilu, na čemer ste delali kar nekaj let – štirih antologij, od slovenske, *Drobci stekla v ustih* (1989), kjer ste zbrali poezijo 20. stoletja s homoerotično motiviko, do najnovejše, *Brez besed ji sledim* (2015), kjer ste zbrali sodobno evropsko lezbično poezijo. V kateri je bilo vaši raziskovalni vnemi najbolj zadoščeno?

Mozetič: Prve sem se najbrž lotil v tistem zagonu, ki sem ga prinesel z Zahoda; začel sem bolj sodelovati pri Alephu in sem to delo predlagal. Prišel sem iz drugega sveta, ves svoboden, noben problem mi ni bilo predlagati, zbrati ljudi, kontaktirati celo mrežo informatorjev. Imel sem tudi dovolj materiala, ki sem ga prinesel s sabo, tujih zbirk in antologij. Ta knjiga je bila pri nas dobro sprejeta in celo zelo hitro razprodana, bili so taki časi. Medtem ko sem antologijo *Modra svetloba* ...

Pleterski: ... kjer pa ste zbrali homoerotične odlomke iz vse slovenske književnosti ...

Mozetič: ... tega pa sem se lotil iz svoje znane trme. Hotel sem delati diplo-mo iz homoerotike v slovenski literaturi, a so rekli, da tega v slovenski literaturi ni. In trma je potem narekovala, da sem z vsemi temi pomočniki, brez njih ne bi mogel, izbrskal in objavil odlomke iz vse slovenske literature s takimi liki, dejanji, prizori, večinoma so sicer negativni opisi, vendar so pokazali, da nekaj je. Pozneje sem se začel bolj načrtno ukvarjati s pove-zovanjem sodobne evropske LGBT-poezije, tu sem prirejal prevajalske delavnice, sodeloval sem s tujimi revijami, pripravljal sem izbore evropskih pesnikov za ameriške revije. Sestavljal sem antologije slovenskih pesnikov

za tuje trge. Hotel sem nekaj zbrati. Ko sem prebiral antologije, mi je vedno šlo na jetra, da so bile vse usmerjene zahodnoevropsko, vzhoda pa ni bilo. Tu sem hotel vse združiti, rad povezujem ljudi.

Pleterski: Za poseben fenomen se je v teh dveh antologijah izkazal skandinavski prostor. Kot da teh ljubezni in identitet sploh ne bi tematizirali.

Mozetič: Ker ne govorijo o čustvih, imajo zelo malo erotične poezije ali nič. Čeprav so tolkodane iznašli pornografijo in seksualno svobodo, ampak o tem očitno ne govorijo. Tudi v zgodovini niso. Ne gre za to, da bi bili tako zelo liberalni in jim tega ne bi bilo več treba.

Pleterski: Pri nas se družbeni trend vendarle izboljšuje, zakonodaja se je liberalizirala ...

Mozetič: Ampak Slovenci niso nikoli odkriti. Vedno držijo figo v žepu. Nikoli niso izvajali javnih napadov, recimo na parado, kot v Srbiji. Napadali so v temi, po dogodku. V tradiciji nekega naroda je, kako se obnaša. Za LGBT-literaturo pa bi rekel, da ima vsekakor še vedno težave odstavljanja.

Pleterski: Pa je mesto LGBT-literature lahko v centru, v osrednjem toku? Ni zanjo bolj produktivno, da ostane na obrobju in se napaja iz te napetosti med osredjem in obrobjem?

Mozetič: Vedno bo seveda ostala manjšinska literatura, a gre za nekaj čisto drugega. Denimo že na področju knjige – ne mislim splošne populacije, ki sploh ne bere – ali na ravni odločevalcev na tem področju: eno je, če te tolerirajo, drugo pa, če te sprejemajo. In ko berem v Španiji, čutim, da me normalno obravnavajo. Tu tega ne čutim, težko razložim, ampak razlika je.

Pleterski: Mislite v smislu, ali vas tu na neki dogodek sploh povabijo, ali po tem, ko se dogodka udeležite?

Mozetič: Razlika je že v komuniciranju ali pa v argumentih JAK-a, ki ste jih navajali prej. Kot manjšina moraš biti ves čas pozoren in se stalno boriti za svoj prostor. Večina vedno izpodriva manjšine, kakršne koli že so. Nenehno moraš biti pripravljen, v neki borbi, včasih to postane utrudljivo. V tujini ti tega ni treba, ker ne živiš tam. Če bi živel tam, pa bi se mogoče tudi moral boriti, težko rečem.

Pleterski: Boste delavnice za mlade LGBT-pisce še organizirali?

Mozetič: Vsako leto smo imeli ustvarjalne delavnice za LGBT-populacijo, ki piše na te teme. Zadnje leto pa smo imeli težave z JAK-om zaradi, vsaj po našem mnenju, diskriminatornega obravnavanja. Letos smo jih še imeli, nismo pa več sklepali pogodbe. Prihodnje leto jih bomo verjetno spet imeli. Aktivisti smo v glavnem vajeni, da veliko naredimo zastonj. Iz ljubezni, iz strasti do literature bomo to predvidoma delali še naprej. Po drugi strani pa je problem to, da je takih avtorjev manj ali pa, kar se zelo pojavlja pri vseh na področju poezije: mladi pišejo, a ne bi več šli skozi sito literarnih revij, prek uredniških mnenj, kar takoj bi izdali knjigo, ker se jim njihova poezija zdi genialna. Taki ne rabijo delavnic, saj mislijo, da dobro vedo, kako se piše poezija.

Pleterski: Pri zbirki Aleph je v zadnjih letih še posebej izrazito, da izdajate nekatere avtorje, kot je na primer Davorin Lenko, ki ne ustvarjajo z marginalnega položaja LGBT-identitete oziroma subkulture in so deležni najvišjih nagrad. Se vam ta pozornost zdi naključna? Načrtno spodbujate tudi izdajanje takih avtorjev?

Mozetič: Eno je, da ima Aleph renome, patino iz preteklosti, saj so tukaj izdajali skoraj vsi sedanji klasiki, drugo pa je, da kot nekakšna elitna zbirka zdaj igra tudi neko obrobno vlogo, nima nekega literarnega krožka kot nekatere druge zbirke ali neke revije, nima nekih podpornikov. Nekaterim izdati knjigo pri Alephu veliko pomeni, a vseeno pomeni določeno obrobno. Name se tako pogosto obrnejo tisti, ki se ne vidijo drugje ali ki so proti vsem tem krožkom, saj je slovenski literarni prostor razdeljen na vrtičke. Oglasijo se predvsem pesniki. Tisti, ki pišejo prozo, vejo, da obstajata dve založbi za prozo, in sploh je med prozaisti in pesniki razlika kot noč in dan, tudi v svetovnem merilu. S prozaisti se ukvarjajo založbe, ker se ukvarjajo z uspehom in denarjem, pesniki pa lahko na vse to pozabijo, z njimi se založbe ne ukvarjajo, kaj šele literarni agenti. Večinoma se pisci name obračajo sami. Jaz pravzaprav nikogar ne iščem. Res pa jih veliko odklonim. Nekateri sčasoma postanejo skoraj hišni avtorji, kar pa me včasih začne rahlo motiti, ker si ne želim, da bi imel ves čas iste.

Pleterski: Vendarle ne izdajate toliko naslovov ...

Mozetič: In vedno manj jih je, ker so Alephu omejili financiranje.

Pleterski: S čimer umanjka svežina.

Mozetič: Z Alephom si vedno prizadevam ne le za svežo vsebino, ampak za odprtost do mladih, kot je bil prvotno zasnovan. Da ohranja prvotno vlogo.

Pleterski: Kako pa je z vašo prevodno politiko?

Mozetič: Prevodov, zaradi rezov, ki jih je sprožil JAK, pri Alephu v bistvu ne izdajam več.

Pleterski: Navkljub možnostim podpore nacionalnih agencij in centrov iz tujine?

Mozetič: Te pomoči niso nikoli zadostne, izvedljive so le v kombinaciji s tukajšnjo pomočjo, nikoli pa niso dovolj visoke za celotno produkcijo. Ob tako slabi prodaji in nezanimanju je s subvencijami treba pokriti vse stroške. Poleg tega so s prevodi problemi, ker slovenskih pesnikov prevodna poezija ne zanima kaj dosti. Tudi ko pripeljem tuje pesnike, se na branjih ne prikaže noben slovenski pesnik, kar je med drugim zelo slabo za slovensko poezijo. Upam, da bo sčasoma nastopilo nekaj avtorjev, ki bodo več v tujini. Taki dobijo drugačen odnos do poezije, do prevodne in domače. Tisti, ki so tu zaprti, ostanejo zaprti in jih nič ne zanima, še drug drugega ne berejo.

Pleterski: Še nekaj o tanki liniji med erotičnim in pornografskim, kako jo dojemate? Imate kdaj pomisleke, da bi kaj utegnilo izpasti neokusno ali vulgarno? O vašem zadnjem romanu sicer beremo, da ste v prikazih spolnosti resda zelo drzni, ampak nikoli vulgarni.

Mozetič: Ne pristajam na te oznake. Zadnjič je v nekem slovenskem mediju novinarka o romanu De Sada napisala, da gre za "perverzen pornografski roman" *120 dni Sodome*. Izraz perverzen ni del literarne vede ali kritike, ampak je političen izraz, ki se ga je vedno prilepilo za diskreditiranje nečesa. Enako se pogosto uporablja izraz pornografski, pri literaturi sploh. Mojo literaturo so kakšni krogi tudi v tujini označili za pornografsko, odvisno, komu pride v roke. Z opredelitvijo pornografskega se ne ukvarjam, vsaj v literaturi zame ne obstaja, lahko pa je nekaj šund ali kič literatura.

Pleterski: Če sva še nekoliko aktualna; nedavno ste pri Lambdi izdali še eno slikanico za otroke, *Murenček in Polhek ...*

Mozetič: Gre za ljubko knjižico, malo debelejšo, ki pa spet ni tradicionalna slikanica, spet je težava, da ima avtor mogoče premalo smisla za domišljijo in za izumljanje zgodbic in se spet vleče skozi lastno življenje, kar nato prelevi v nekakšno slikanico.